

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ДО ПРОЕКТУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МАРШРУТІВ

У статті представлено теоретичну модель підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів, описані компоненти з яких вона складається (цільовий, мотиваційний, теоретична та практична підготовка, результативний); розглянуто поняття готовності до проектування регіональних маршрутів як результат відповідної спеціальної підготовки; визначені основні компоненти готовності майбутнього фахівця сфери туризму до проектування регіональних маршрутів (мотиваційно-особистісний, змістово-когнітивний і діяльнісно-практичний).

Ключові слова: професійна підготовка, фахівець сфери туризму, проектування, регіональний туристичний маршрут, моделювання, теоретична модель підготовки, готовність до проектування регіональних маршрутів.

Постановка проблеми та аналіз актуальних досліджень. Зміни, що відбуваються у світовій та вітчизняній туристичній індустрії, диктують необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців для сфери туризму. Прагнення державних та політичних діячів, представників бізнесу та науковців зробити вітчизняну туристичну галузь цілком економічно незалежною та привабливою для інвестицій обумовлюють доцільність аналізу сучасного стану підготовки менеджерів з туризму до роботи в регіональних умовах та визначення шляхів удосконалення процесу такої підготовки.

Вивчаючи структуру процесу профпідготовки студентів до проектування регіональних маршрутів ми звернулися до концептуальних положень туристичної освіти та професійної підготовки фахівців для сфери туризму (І. Зорін, В. Квартальнов, Л. Кнодель, А. Конох, В. Федорченко); наукових праць з проблем формування професійної готовності фахівців (І. Гавриш, К. Дурай-Новакова, М. Дьяченко, Л. Кандибович, О. Кучерявий, А. Линенко); теоретичних засад моделювання (С. Архангельський, Б. Глинський, А. Уємов, В. Штофф) та проектування в психолого-педагогічних дослідженнях (М. Горчакова-Сибірська, Ю. Громико, В. Докучаєва, О. Заїр-Бек, О. Коберник, І. Колесникова, С. Кримський, А. Лігоцький, В. Радіонов, В. Стрельников, Г. Щедровицький), зокрема підготовки до проектування туристичних маршрутів (В. Лішик, І. Мошкова); наукових ідей щодо використання туристичних ресурсів у професійній освіті майбутнього фахівця з туризму (Т. Горячева, Ю. Керпельман, С. Косян, Л. Макарова,

Л. Осипова, Е. Павлова, Ю. Сорокін, В. Федотов, Є. Шешегова, О. Щербакова, Н. Яковлева). При цьому було встановлено, що проблема моделювання процесу підготовки студентів саме до проектування регіональних маршрутів у наукових роботах залишається не розглянутою.

Мета статті – обґрунтувати теоретичну модель підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів.

Виклад основного матеріалу. У своїх роботах Ю. Бабанський наголошує, що «моделювання у педагогічних дослідженнях виступає вищою і особливою формою наочності, засобом упорядкування інформації, що дозволяє глибше розкрити сутність того явища, яке вивчається» [1, 93]. Отже, для визначення структури процесу підготовки майбутнього менеджера з туризму до проектування регіональних маршрутів необхідно побудувати модель, що описує і пояснює особливості підготовки майбутнього фахівця сфери туризму до проектної діяльності. Спираючись на роботи С. Архангельського, Б. Глинського, В. Штоффа, А. Уємова, присвячені основам моделювання в психолого-педагогічних дослідженнях, під моделлю ми будемо розуміти схематичне зображення систематизованого комплексу основних закономірностей організації навчального процесу формування готовності майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів.

Професійна підготовка майбутніх фахівців для сфери туризму – це процес отримання студентами спеціальних знань, набуття вмінь і навичок, досвіду роботи, що дозволяє сформувати висококваліфікованого спеціаліста для галузі туризму. Відповідно до поставленої мети, ми розробили структурну модель підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів, яка представлена на рис. 1. Її розробка передбачала врахування теоретико-методологічних положень щодо профпідготовки майбутніх фахівців сфери туризму (В. Квартальнов, В. Федорченко та ін.), загальнотеоретичних аспектів проектування, зокрема у сфері туризму (В. Докучаєва, Н. Єгошина, В. Кисельов, А. Лігоцький, В. Лішик, В. Лутошкіна, В. Мала, І. Малахова, І. Мошкова, В. Стрельников та ін.), результатів аналізу ОПП, ОКХ підготовки студентів спеціальності «Туризм» і даних пілотажного експерименту.

Модель підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів ґрунтується на особистісно орієнтованому, діяльнісному, практико орієнтованому підходах; на принципах гуманізації підготовки, індивідуалізації та проблематизації навчання, зв'язку навчання з практичною діяльністю, відповідності сучасним вимогам ринку праці, суспільної спрямованості туристичної підготовки.

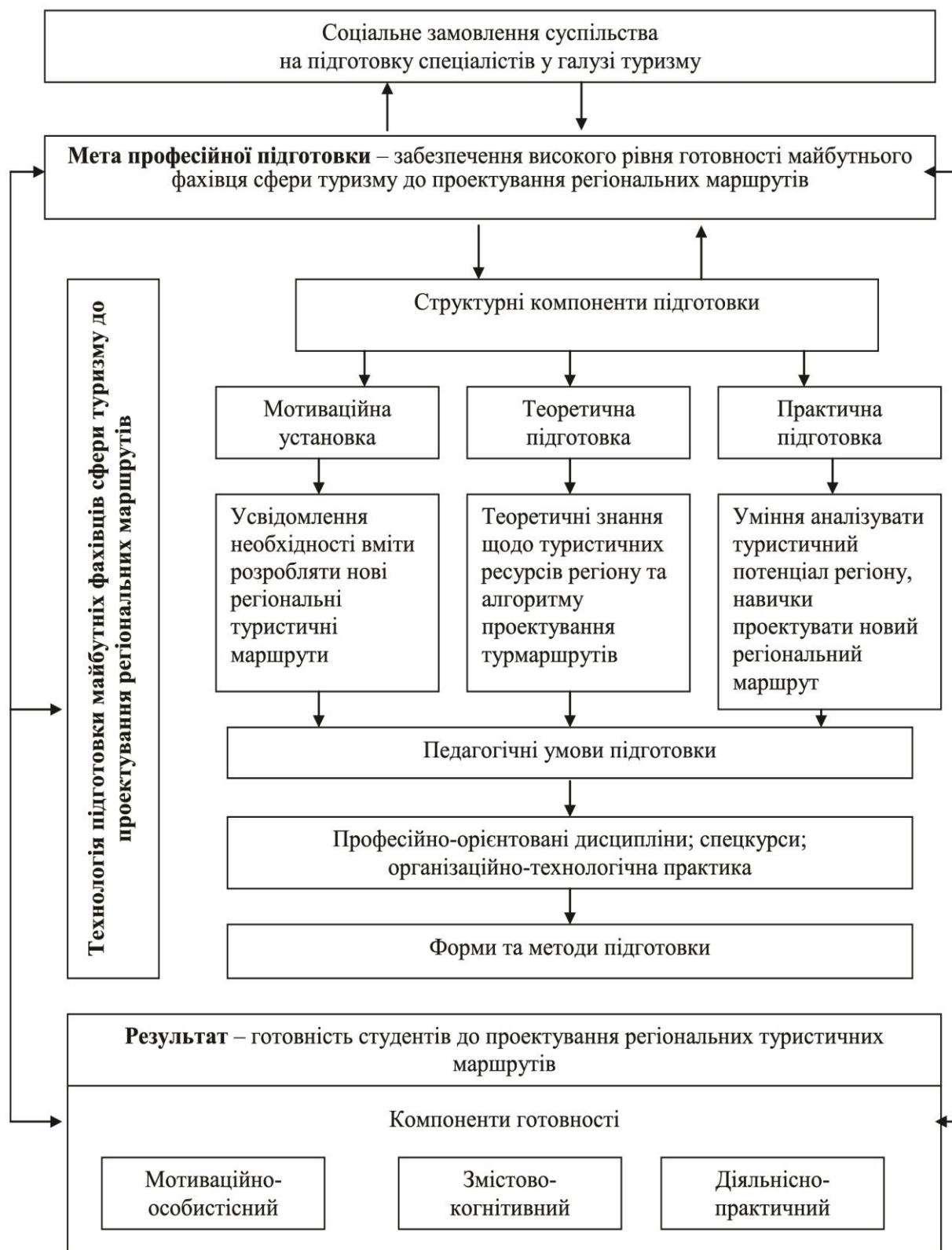

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів

Запропоновану модель ми розглядаємо як теоретичний конструкт відповідного процесу підготовки. Вона становить цілісність взаємопов'язаних структурних складників, спрямованих на формування готовності студентів до проектування регіональних маршрутів: *цільовий* (забезпечення високого рівня готовності майбутнього фахівця сфери туризму до проектування регіональних маршрутів), *мотиваційний* (усвідомлення студентом необхідності вміти розробляти регіональні маршрути), *теоретична підготовка* (фундаментальні знання сучасних концепцій туроперейтингу, сутності, змісту, форм, методів та технологій діяльності менеджера з туризму, теорії та методики проектування як виду професійної діяльності та спеціальні знання методики дослідження туристичного потенціалу обраного регіону, алгоритм проектування регіональних маршрутів), *практична підготовка* (базові та професійно орієнтовані вміння та навички, зокрема: здійснення маркетингової діяльності у сфері туризму, визначення видів та розроблення оптимальних схем маршруту, складання технологічної документації щодо їхньої реалізації тощо), *результативний*, що передбачає досягнення студентами відповідного рівня готовності до проектування регіональних маршрутів.

Цільовий компонент моделі включає мету й завдання професійної підготовки майбутнього менеджера з туризму до проектування регіональних маршрутів. Мету підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів визначаємо як формування професійної готовності майбутнього фахівця сфери туризму до зазначеного виду діяльності. Якщо конкретизувати мету підготовки, то вона полягає, по-перше, у формуванні у майбутніх менеджерів з туризму спрямованості на творчу проектну діяльність; по-друге, в оволодінні студентами професійними знаннями, необхідними для здійснення цього виду діяльності; по-третє, у набутті практичних умінь та навичок із проектування регіональних маршрутів. Однак, у першу чергу, ефективне здійснення підготовки студентів до проектування регіональних маршрутів передбачає актуалізацію мотиваційної складової професійного становлення особистості (*мотиваційний компонент*). *Теоретична підготовка* визначена структурою готовності майбутнього фахівця сфери туризму до проектування регіональних маршрутів та базується на методичних та спеціальних знаннях, які розкривають основи та особливості процесу дослідження туристичних ресурсів регіону та механізму проектування регіональних маршрутів. Цей компонент включає професійно спрямований навчальний матеріал, що містить відомості про

туристичні об'єкти регіону, регіональні особливості ринку турпослуг, регіональну політику з питань розвитку туризму та методику оцінки туристичного потенціалу конкретної області, алгоритм проектування регіональних маршрутів. *Практична підготовка* спрямована на здобуття студентами вмінь і навичок розробляти нові регіональні турмаршрути, а саме: розробляти схему маршруту, укладати програму перебування на маршруті, надавати характеристику туристичним об'єктам, включеним до програми перебування на маршруті, заповнювати технологічну карту та графік завантаженості турпідприємства, розраховувати вартість нового маршруту, розробляти рекламні матеріали для нового маршруту. Процес професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму необхідно здійснювати в межах відповідної технології підготовки.

Усі компоненти моделі спрямовані на формування готовності студента до проектування регіональних маршрутів. *Готовність до проектування регіональних маршрутів* – це результат відповідної спеціальної підготовки і складне інтегральне утворення, компонентами якого виступають мотиваційно-особистісний, змістово-когнітивний та діяльнісно-практичний і які у своїй сукупності забезпечують позитивну мотивацію, високий рівень знань та вмінь студента у сфері проектування регіональних маршрутів, формування в нього досвіду творчого здійснення цього виду фахової діяльності. Надамо стисло характеристику кожного з виокремлених у структурі готовності компонентів.

Мотиваційно-особистісний компонент. Мотивація – це загальна назва процесів, методів, засобів, що спонукають студентів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту освіти. Як процес зміни стану та відношень особистості мотивація ґрунтується на мотивах, під якими розуміють конкретні причини, що спонукають особистість до дії. Основними мотивами будь-якої діяльності є потреби та інтереси, а отже для того, щоб у студента з'явилося бажання вчитися проектувати регіональні маршрути, він повинен відчувати потребу в таких знаннях і виявляти інтерес до них.

Виокремлення цього компонента зумовлено тим, що «реалізація сучасних програм підвищення інтересу студентської молоді до історико-культурної спадщини українського народу, формування її світогляду стає важливим напрямом у вирішенні актуальних питань становлення національної освіти, адже саме через створення «краєзнавчого образу» конкретної території молодь має більше можливостей для вивчення матеріальної і духовної культури свого краю, відкриття його краси і

неповторності, усвідомлення причетності до історії, сучасності і майбутнього свого народу» [3, 47].

Отже, посилення навчальної мотивації розглядають як важливий засіб підвищення ефективності підготовки. Адже сильний мотив суттєво впливає на мету діяльності, підкріплює її. Зазначимо, що для того, щоб підвищити рівень профпідготовки студентів до проектної діяльності, потрібна не будь-яка, а глибока, сильна, змістовно цінна мотивація, бажання отримати нові знання та набути практичних навичок щодо проектування регіональних маршрутів з метою подальшого їх застосування у професійній діяльності, стійкі пізнавальні інтереси, сформоване особистісне переконання в необхідності отримання таких знань і навичок. Сприяти цьому можливо, якщо чітко пояснити актуальність та аргументувати студентам практичну значущість уміння розробляти регіональні туристичні маршрути. Активізації процесу професійної підготовки сприяє також алгоритмізація навчального процесу. Організація самостійної роботи студентів дає значні результати у процесі підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів, оскільки стимулює творчу активність студентів. Уважаємо, що студентів можна навчити творчо проектувати регіональні маршрути, і починати необхідно саме з уміння приймати оптимальні технологічні рішення. Стимулювати пізнавальну діяльність студентів можна також за допомогою використання у процесі профпідготовки різних педагогічних прийомів та методів, зокрема методу проектів, тематичних дискусій з відео-модулями, розв'язання проблемних ситуацій регіонального рівня тощо. Отже, основними елементами мотиваційно-особистісної готовності студентів до проектування регіональних маршрутів ми визначили усвідомлення потреби в підготовці до діяльності з проектування регіональних маршрутів, інтерес до теорії та практики проектної діяльності та ціннісні орієнтації, зокрема забезпечення власної відповідності фахівця вимогам суспільства та спрямованість на подальше постійне самовдосконалення у цій сфері.

Змістово-когнітивний компонент готовності передусім висвітлює комплекс знань у сфері проектування маршрутів, сприяє розумінню його сутності, передбачає засвоєння методики проектування нових регіональних маршрутів. Отримані та засвоєні студентом на особистісному рівні знання сприяють усвідомленню навчальної інформації щодо методик дослідження туристичного потенціалу місцевості; вивчення попиту на новий турмаршрут; послідовності виконання технологічних операцій –

визначення мети, змісту, форми організації, типу маршруту, варіанту його побудови тощо; аналізу нормативно-правової документації з питань проектування регіональних маршрутів; визначення комплексу маркетингових комунікацій, спрямованих на реалізацію нового турмаршруту тощо. Отже, доцільно визначити спочатку склад базових (загальних) знань. До них належать: знання концепцій, законів і закономірностей, основних категорій та понять туроперейтингу; знання сутності, змісту, форм, методів та технологій діяльності менеджера з туризму; знання, що характеризують загальну й професійну культуру турагентів та туроператорів; знання методики проектування. Комплекс спеціальних знань, які необхідно засвоїти майбутньому фахівцю з туризму для здійснення проектної діяльності, складається зі знань рекреаційних ресурсів Луганської області та методики дослідження туристичного потенціалу обраного регіону; алгоритму проектування регіональних маршрутів і, зокрема, етапів проектування туристичного маршруту, методів дослідження ринку туристичних послуг регіону, розроблення траси маршруту та варіанту її побудови, укладання технологічної документації, складання кошторису, заходів удосконалення системи обслуговування туристів на маршруті тощо. Кількісно теоретичний компонент готовності фахівців сфери туризму до проектування регіональних туристичних маршрутів може бути представлений у межах одного предмета (спецкурсу) або в системі навчальних дисциплін.

Діяльнісно-практичний компонент визначає вміння й навички проектувати регіональні маршрути, а отже, використати отримані під час навчання знання у професійній діяльності.

Склад загальних умінь, які повинні бути сформовані під час вивчення базових дисциплін у всіх майбутніх фахівців сфери туризму як основа для виконання фахових завдань проектного характеру, виглядає таким чином: уміння аналізу, прогнозування, планування, пошуку інформації, реалізації розроблених планів, самооцінки, корекції тощо. На базі виділених загальних умінь майбутніх фахівців сфери туризму, змісту освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра та освітньо-професійної програми підготовки за напрямом «Туризм» було укладено перелік функціональних (специфічних) умінь, яких повинні набути студенти, щоб професійно проектувати регіональні маршрути. До них належать: уміння аналізувати наявний рекреаційний потенціал територій; розробляти методику маркетингових досліджень туристичного ринку з метою виявлення потреб туристів в окремих маршрутах; організовувати процес

обслуговування туристів; розробляти нові туристичні послуги; визначати оптимальні види та проектувати оптимальні схеми транспортування; взаємодіяти з виробниками туристичних послуг, засобами розміщення, підприємствами харчування, транспорту, екскурсійними бюро, музеями, спортивними установами, іншими закладами рекреаційно-курортної сфери, сфери культури тощо з дотриманням правил ведення договірної роботи; складати технологічну документацію (технологічну карту туристичної подорожі, графік завантаження турпідприємства, інформаційний листок до турпутівки тощо); розраховувати калькуляцію турів; організувати підготовку, презентацію і поширення спеціалізованої туристичної інформації, використовуючи рекламні та PR-технології тощо. Наведений чималий перелік умінь, які необхідно сформувати у процесі підготовки студентів до проектної діяльності, підтверджує правильність виокремлення діяльнісно-практичного компонента у структурі готовності студентів до проектування регіональних маршрутів. Розвиток цього компонента вказує на те, що майбутній фахівець у галузі туризму засвоїв методологію дослідження рекреаційного потенціалу регіону, може визначати перспективні напрямки розвитку регіонального туризму, уміє спроектувати новий туристичний маршрут, а отже, застосувати алгоритм проектування регіональних маршрутів на практиці. Цей компонент представлений також здатністю студентів застосовувати творчий підхід до проблеми проектування туристичного маршруту.

Отже, діяльнісно-практичний компонент спрямований на розвиток здатності до розв'язання професійного завдання – проектування регіональних маршрутів. Формування цього компонента має вирішальне значення для збагачення професійного потенціалу майбутніх фахівців сфери туризму. Оцінити рівень його сформованості у студентів можна шляхом аналізу попередньо розроблених проектних завдань, виконаних учнями під час вивчення спеціалізованих дисциплін та проходження організаційно-технологічних практик на різних курсах.

Зауважимо, що визначені структурні компоненти готовності майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів ми не розглядали як відокремлені частини, вони, навпаки, доповнюють одне одного та являють собою одне ціле. Ці компоненти взаємопов'язані внутрішніми зв'язками. Теоретична й практична готовність майбутніх фахівців сфери туризму успішно формуються в них за наявності відповідної мотиваційно-особистісної готовності. Лише в цьому випадку засвоювані студентами знання, уміння й навички проектувати регіональні

маршрути стають усвідомленими й набувають особистісного сенсу. Разом із тим, наявна у студентів мотивація до здійснення проектної діяльності не підкріплена знаннями щодо методик дослідження туристичних ресурсів регіону та алгоритму проектування маршрутів, а також відповідними практичними вміннями, не може дати очікуваного позитивного результату. Отже, не можна вилучити жоден компонент із запропонованої структури готовності без впливу на інші. Формування компонентів досліджуваної готовності дозволить також підвищити ефективність підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектної діяльності, оскільки готує базу для успішного вступу до професійного середовища, адаптації до нього, подальшого планування кар'єри [2].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Підготовка майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів є складовою частиною загальної системи підготовки фахівців для визначеної галузі й розглядається як процес формування готовності до здійснення зазначеного виду діяльності. Для визначення структури цього процесу підготовки розроблено модель, яка за сутнісними характеристиками є сукупністю взаємопов'язаних структурних складників – цільового, мотиваційного, теоретичної та практичної підготовки, результативного, що спрямовані на формування готовності студентів до проектування регіональних маршрутів. Представлена теоретична модель стає орієнтиром побудови відповідного процесу підготовки на практиці. Доцільними напрямками подальших розвідок є визначення та адаптація спеціальних методик навчання студентів для ефективної реалізації наведеної моделі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса : метод. основы / Ю. К. Бабанский. – М. : Присвящение, 1982. – 192 с.
2. Кобзова С. М. Професійна підготовка фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кобзова Світлана Миколаївна. – Луганськ, 2012. – 317 с.
3. Обозний В. В. Краєзнавча підготовка менеджерів туризму в умовах педагогічного університету : [монографія] / В. В. Обозний. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 204 с.

РЕЗЮМЕ

С. Н. Кобзова. Теоретическая модель подготовки будущих специалистов сферы туризма к проектированию региональных маршрутов.

В статье представлена теоретическая модель подготовки будущих специалистов сферы туризма к проектированию региональных маршрутов, описаны компоненты, из которых она состоит (целевой, мотивационный, теоретическая и практическая подготовка, результативный); рассмотрено

понятие готовности к проектированию региональных маршрутов как результат соответствующей специальной подготовки; определены основные компоненты готовности будущего специалиста сферы туризма к проектированию региональных маршрутов (мотивационно-личностный, содержательно-когнитивный и деятельностно-практический).

Ключевые слова: *профессиональная подготовка, специалист сферы туризма, проектирование, региональный туристический маршрут, моделирование, теоретическая модель подготовки, готовность к проектированию региональных маршрутов.*

SUMMARY

S. Kobzova. The theoretical model of future tourism specialists training for regional tours designing.

In the article the theoretical model of future tourism specialists training for regional tours designing has been presented; the components of which (goal, motivational, theoretical and practical training, effective) have been described; the definition of future tourism specialists preparedness for regional tours designing as a result of the corresponding special training has been considered; the key components of preparedness of future tourism specialists for regional tours designing (motivational and personal, content-cognitive and activity-practical) have been defined.

Key words: *professional training, tourism specialist, designing, regional tour, modeling, theoretical model of training, preparedness of future tourism specialists for regional tours designing.*